

ОСТРОГ

Рівненська область

КЛЮЧОВІ ОБ'ЄКТИ

- 1) комплекс Замкової гори: Вежа мурована (Вежа-донжон, XIV ст.), Богоявленський собор; Кругла (Нова) башта;
- 2) Луцька надбрамна вежа (Музей книги та друкарства);
- 3) Татарська надбрамна вежа (арт-простір «Культурний барбакан»);
- 4) Велика синагога;
- 5) Комплекс будівель Національного університету «Острозька академія» (монастир Капуцинів (XVIII ст.), Жіноче училище ім. графа Д. М. Блудова).

ОБ'ЄКТИ СПІЛЬНОЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОЇ ТА БАГАТОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Татарська вежа, яка зберігає пам'ять про татар, полонених князем Костянтином Острозьким 1512 року під час битви під Вишневцем. Досить швидко із бранців вони перетворилися на місцеву еліту, отримали чималі привілеї й стали на службу як особиста охорона князівської резиденції в Острозі. Документи за 1608 і 1620 роки описують цілу вулицю Острога, яка й досі називається Татарська. Тут розташовувалася мечеть (перша на Західній Україні), мешкали десятки татарських родин. Наприкінці XIX ст. острозька громада нараховувала понад сотню татарських сімей, серед яких були й родичі Агатангела Кримського (в Острозі від провів два роки життя, навчаючись у місцевій гімназії). Громада припинила діяльність під час Другої світової війни. Принаймні, на збереженому мусульманському цвинтарі останні могили датуються 1940-ми роками. У Музеї книги та друкарства експонується рукописний Коран, переписаний 1804-го острозьким татариним Мустафою Адамалієвим. Книга зберігалась у місцевій мечеті (не існує). Цей рукопис залишається єдиною відомою в Україні пам'яткою рукописної традиції «західних» татар (татар-липків), яка містить весь арабський текст Корану.

Проводиться реставрація Великої синагоги, яка розпочалася 2016 року силами єврейської громади міста (зокрема Григорія Аршинова). У листопаді 2018-го на її одвірку вчистю прикріплено мезузу – спеціальний оберіг, який надає відновленій споруді святості. Відновлено єврейське кладовище (найдавніша мацева його датується 1440 роком). Єврейська община Острога була однією з найдавніших на Волині. Початок заселення цієї місцевості євреями припадає на кінець XIV ст., а до середини XVII ст. вони становили близько 1500 домогосподарств. Одночасно із суспільно-господарським життям острозьких євреїв розвивались і релігійно-просвітницькі інституції. З XVI ст. в місті функціонує єшибот – вища талмудична школа при Великій синагозі, яка працювала упродовж XVI-XVIII ст. Найвидатнішим діячем був Самуель Едельс, на честь якого Велика синагога так і стала називатися – Магаршо (Маршусь).

ОПИС КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Перша писемна згадка про Острог в Іпатівському літописі датується 1100 роком. В XVI ст. Острог став визначним культурним, економічним і політичним центром. Нині невеличке містечко на той час було четвертим за населенням містом в Україні. Володіли ним князі Острозькі. 1576 р. Василь-Костянтин Острозький заснував академію, що стала першим вищим навчальним закладом у Східній Європі. В Острозі працювало й навчалось чимало відомих осіб: Герасим та Мілетій Смотрицькі, Іван Федоров, Кирило Лукаріс, Іван Вишенський. Острозька Біблія – перше повне видання книг Святого Письма церковнослов'янською мовою, яке в місті видавав Іван Федоров видав (6 із 12 книг), тут почали полеміку захисники православ'я, яку вели давньою українською мовою. З Острозькою академією пов'язується ренесанс української культури, а з містом – слава «Волинських Афін». Тож місто має багату історію та чудово збережені пам'ятки архітектури XIV-XVI ст., що сприяє розвитку культурного туризму.

Під час мандрівки до Острога туристи можуть побачити єдиний збережений на території України житловий замок XIV ст., вежу-донжон (замок князів Острозьких); відвідати Музей книги та друкарства, розташований в одному з двох міських барбаканів (унікальному типі оборонної вежі, яка виконувала функцію в'їзної брами до міста); Музей історії Острозької академії, в якому міститься інформація про навчальний заклад від заснування донині.

ПОРАДИ ТУРИСТАМ

Туристично-інформаційний центр м. Острога: просп. Незалежності, 2. Тел.: +38 (06840) 3-07-25. E-mail: info.visitostroh@gmail.com. <https://www.facebook.com/visitostroh.info/> <http://visitostroh.info/>

Найпопулярніші туристичні локації Острога: 1. Замкова гора – район, з якого розпочався розвиток міста. На Замковій горі розташовані: замок князів Острозьких (XIV ст.), Нова (Кругла) вежа (XVI ст.) з чудово збереженим ренесансним аттиком, Богоявленський собор (родова усипальниця князів Острозьких). 2. Музей книги та друкарства – найбільша колекція стародруків в Україні, у тому числі автентична Острозька Біблія (із 1581-го не покидала меж міста). 3. Татарська вежа – арт-простір «Культурний барбакан» (містечке поєднання традицій і сучасності). 4. Велика синагога – рідкісний тип оборонної синагоги XV ст. (з 2016 року місцева єврейська громада реставрує пам'ятку). 5. Музей історії Острозької академії (працює за попереднім замовленням. Інформація: <https://museum.ou.edu.ua/>).

Замовити екскурсію містом можна в ТЦ Острога та на сайті Державного історико-культурного заповідника (<https://ostrohcastle.com.ua/>). Також заповідник пропонує інтерактивну екскурсію-квест «У пошуках скарбів князів Острозьких» для дітей віком від 8 років.

Щороку місто відвідують тисячі школярів. А загалом музеї міста 2019 року відвідало 90 тис. осіб.

Уся туристична інформація про те, як дістатися Острога, де заночувати та перекусити – на сайті visitostroh.info.

Залізнична станція «Острог» розташована за 13 км від міста (смт Оженин), тому варто звернути час прибуття потягу та приміського автобуса.

ЩО ПОЧИТАТИ ПРО МІСЦЕВІСТЬ ТА ПАМ'ЯТКИ

Віртуальний музей спадщини князів Острозьких. URL: <https://ostvr.com/uk>.

Електронна бібліотека Центру вивчення спадщини кн. Острозьких. URL: <https://heritage.ou.edu.ua/resursy/lib>.

Євтушенко А. Острозький замок – найцікавіша пам'ятка Волині // ТСН. 20.11.2019. URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/tourism/ostrozkiy-zamok-naycikavisha-pam-yatka-volini-1446681.html>.

Острог – місто старовинних замків і унікальних книг // UATV: телеканал іномовлення. 15.06.2018. URL: <https://uatv.ua/ostrog-misto-starovynnyh-zamkiv-unikalnyh-knyg-video/>.

Острог – путівник: Шляхами штетлів. Об'єкти єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі. URL: <http://shetlroutes.eu/uk/ostrog-putvnik/>.

Старовинна сучасність: як Острог заманює туристів // Рівне1.tv: інформ. портал. 23.12.2019. URL: <https://rivne1.tv/news/108942-starovinna-suchasnist-yak-ostroh-zamanyue-turistiv>.

КОМПЛЕКС ЗАМКОВОЇ ГОРИ

Пам'ятка архітектури національного значення

Охоронний номер: № 602

Тип об'єкта: Ансамблі

Вид об'єкта: Об'єкт архітектури

Сучасна адреса: 35800, Рівненська обл., м. Острого, вул. Академічна, 5

Історична адреса: Замкова (Судова) гора

Геолокація: 50.326261, 26.521685

Датування об'єкта: XIV ст.

Стан пам'ятки: Хороший стан

ІСТОРІЯ ОБ'ЄКТА

Відповідно до назви, що походить від давньоруського слова «острог» (означає укріплення, обнесене тиною), місто було засноване як форпост у системі оборонних споруд князівських володінь. У первісній забудові центром слугував дитинець площею близько 0,7 га. У XIV ст. була зведена Вежа мурована (отримала свою назву через те, що була першою будівлею, зробленою з каменю, а не дерева). Вежа є пам'яткою замкової архітектури та єдиний в Україні зразок донжону (однорезового оборонно-житлового замку). У XIV-XVII ст. Замкова гора була резиденцією українського княжого роду Острозьких. У XVI ст. було побудовано Круглу (Нову) вежу – споруду високої естетичної довершеності, особливо вражає ренесансний аттик, який чудово зберігся до сьогодні. У центрі Замкової гори розташована Богоявленська церква (пам'ятка храмової архітектури XV ст.), відреставрована 1891 року. В підземеллях в XVI-XVII ст. була облаштована усипальниця князів Острозьких. Із 1907 року в храмі зберігається частка мощів преподобного Федора, князя Острозького.

Комплекс входить до Державного історико-культурного заповідника міста Острога.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА ЦІННІСТЬ ПАМ'ЯТКИ

Про високу майстерність будівничих Вежі мурованої свідчать збережені елементи залів – готичні склепіння, ренесансні мотиви в кам'яному різьбленні та елементи декору. Нова башта за художніми достоїнствами є видатним твором української архітектури XVI ст., розвиненої під впливом ренесансу. Богоявленська церква з мистецького погляду була єднальною ланкою між давньоруським храмовим зодчеством й архітектурою України XVI-XVII ст.

ЯК ОБ'ЄКТ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СЬОГОДНІ

У Вежі мурованій розміщено краєзнавчий музей Державного історико-культурного заповідника (виставкові зали музею прикрашають полотна місцевих художників Л.Спаської, С.Назарчука та іменитих митців І. Касіяна, О. Кульчицької, А. Монастирського, є роботи невідомих художників XVI ст. та мармурові роботи скульптора О.Сосновського).

Богоявленський собор наданий у користування релігійній громаді ПЦУ МП.

Нова (Кругла) вежа є лише об'єктом показу.

ЯК ВІДВІДАТИ

Вхід на територію відкрито з 09:00 до 17:30 (щодня).
Музей відчинено з 09:30 до 16:30 (вівторок – неділя).

ПОВ'ЯЗАНІ ОБ'ЄКТИ ТА/АБО НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

Об'єкти міських укріплень: Луцька надбрамна вежа і Татарська надбрамна вежа (II пол. XV – поч. XVI ст.; матеріал – пісковик).
Усередині Луцької вежі з 1985 року міститься Музей книги. У Татарській вежі – із 2018 року міститься арт-простір «Культурний барбакан».

Із Замковою горою пов'язана низька міських легенд, наприклад, про золотошукачів, яких один раз на рік можна почути.

ПРОЄКТИ ТА ІНІЦІАТИВИ, СПРЯМОВАНІ НА АКТУАЛІЗАЦІЮ ОБ'ЄКТА

Фестиваль «Острого-Ренесанс» на Замковій горі (щороку з 2016-го): театралізовані екскурсії, пленери, майстер-класи з ренесансних танців.

Проект «Віртуальний музей спадщини князів Острозьких» (2019 рік, виконавці – відділ культури і туризму Острозької міської ради у партнерстві з ГО «Братство імені князів Острозьких» та ДІКЗО м. Острога): створено 3D моделі автентичних експонатів доби князів Острозьких, які зберігаються в замку. Острозький замок долучився до Міжнародної акції «Ніч музеїв» (2019).

У планах: створити віртуальні тури музеями та VR Альманах із п'ятьма відео 360.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Годованюк О. Пам'ятки будівельної діяльності князів Острозьких в Острозі // Острозька давнина. Дослідження і матеріали. Львів, 1995. Т. 1. С. 40–58.

ВІДЕО

Острого – місто, що об'єднує (Visit Ostroh).

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v-YPKdCaz28>

Місто Острого. Архітектура. OSTVR (Visit Ostroh).

URL: https://www.youtube.com/watch?v=wIH_wJlVml4

reherit.org.ua

Facebook – ReHERIT

Цей матеріал створений за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його наповнення є винятковою відповідальністю проєкту ReHERIT і не обов'язково відображає погляди ЄС.